

Metodiky tvorby strategických rozvojových dokumentů mikroregionů – komparační analýza českého prostředí

Jakub TROJAN

Abstract: *This paper discusses the cohesion of methodical guide dealing with microregional development in the case of the Czech Republic. This study uses comparative analysis which compares seven common methodologies written in Czech, which are divided according to author into three groups (manuals-like methodologies, semi-scientific texts and hybrid texts dealing with other complementary aspects).*

Key words: *microregion, regional development, strategy, Czech Republic*

Úvod – vymezení problematiky

Cílem příspěvku je předložit přehled a hodnocení metodických dokumentů, které se zabývají tvorbami strategií rozvoje mikroregionů. Nástrojem k dosažení tohoto cíle je detailní komparační analýza založená na vlastním hodnocení, klasifikaci a kritické diskusi sedmi českých metodik zaměřených na problematiku zpracování strategie rozvoje mikroregionu.

Podle zákona o obcích (128/2000 Sb. v platném znění) nejsou mikroregiony nijak exaktně definovány. Jmenovaný zákon hovoří detailněji jen o dobrovolných svazcích obcí. V geografii hojně využívaný termín „mikroregion“ je popsán např. v práci Chiribogy (1993), který jeho hlavní charakteristiky vidí v procesech (individuálních a společenských) odehrávajících se v nejmenších územních jednotkách, přičemž tyto procesy mají jak ekonomické, tak sociální, politické a kulturní aspekty. Hynek a Hynek (2007) ve svém přístupu ESPECT vyčleňují ještě aspekt ekologický. Tvorba mikroregionálních strategických dokumentů zaměřených na rozvoj území a vystihujících všechny aspekty charakterizující mikroregiony je předmětem nejen evropské regionální politiky v jejím makroekonomickém pojetí (Puga, 2002), ale také regionální praxe (Husák, 2010 nebo Charvát, 2010) a slouží také coby účinný nástroj pro hybné změny mikroregionů z hlediska moci lokálních/regionálních aktérů k naplňování veřejného prospěchu (Blažek a Uhlíř, 2002; Wokoun et al. 2008). Považujeme-li z hlediska literatury zákona o obcích mikroregionální seskupení jako dobrovolné svazky obcí (DSO), pak tato formální uskupení nedisponují dostatečnou informační kapacitou pro tvorbu efektivních strategických nástrojů k rozvoji regionu, což je zdrojem častých chyb při jejich tvorbě (Perlín, 2006). Na tento fakt reaguje celá řada autorů, kteří předkládají metodické návody k tvorbě strategických/programových koncepčních dokumentů zabývajících se rozvojem mikroregionů. Databanka české bibliografické tvorby obsahuje sedm takových dokumentů, jejichž analytická komparace je předmětem následujícího textu.

Metodika výzkumu

Komparační analýze byly podrobeny všechny české texty zabývající se rozvojem mikroregionů, které jsou veřejně publikované a dostupné municipalitám sdruženým v DSO. Jedná se o sedm textů, které jsou uveřejněny v Tab. 1. Všechny analyzované publikace disponují přenositelnou aplikací i na jiné regiony, protože jsou použitelné univerzálně. Tab. 1 však navíc uvádí region, pro něž byly primárně tvořeny.

Komparační analýza neobsahuje zahraniční texty, neboť případová studie je směřována jen na Českou republiku v rámci Středoevropského prostoru. Mezinárodní srovnání ve své práci provádí např. Vystoupil et al. (2007), který se zaměřuje na strategické dokumenty v oblasti cestovního ruchu. Vystoupilova práce se sice zabývá srovnáním strategických dokumentů (v oblasti cestovního ruchu), postrádá ale analýzu metodických textů jejich tvorby. Absence takové publikace tedy zavrhuje příčinu k tvorbě vlastní kritériální škály, která parametrizuje předkládanou analýzu. Tato srovnává publikované metodiky z hlediska jejich tematického obsahu, který je členěn do několika kategorií. Přítomnost daného tematického prvku v metodice je označena v hodnotící tabulce (součást kapitoly Výsledky) jedním

ze tří stupňů – ANO, ČÁSTEČNĚ, NE. Sledovaná kategorizovaná témata představují následující šablonu:

1. Teoretická část
 - (a) definice použitých termínů a jejich vztah k (mikro)regionálnímu rozvoji
 - (b) účel strategických dokumentů v regionálním rozvoji (např. z hlediska legislativního rámce)
 - (c) širší kontext (např. praxe ve státech Evropské unie)
 - (d) deskripce použitých metod
 - (e) nové trendy a přístupy k regionálnímu rozvoji
 - (f) odkazy na další zdroje, seznam použité literatury/zdrojů
2. Praktická část
 - (a) proces tvorby strategie (manuál)
 - (b) finanční rámec
 - (c) sociální a personální rámec a management regionálního rozvoje
 - (d) návod k tvorbě analytických částí strategie
 - (e) návod k tvorbě praktických částí strategie
 - (f) akční plán
 - (g) implementace strategie
 - (h) evaluace strategie
 - (i) příklady best practices, kazuistiky
 - (j) přílohy
 - (k) on-line dostupnost

Tab. 1. Přehled metodických textů vstupujících do komparační analýzy

Publikovaný text	Autor/autoři	Cílový region	Zkratka užitá v textu [kód]
Systémové a metodické aspekty tvorby strategií rozvoje regionů (VÚSC) České republiky (metodická příručka)	Czekaj, P., Hellmich, M., Hučka, M., Kutscherauer, A., Vozáb, J.	Česká republika	[1 - Czekaj]
Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce	Hřebík, Š., Třebický, V.	Ústecký kraj	[2 - Hrebik]
Metodika tvorby lokálních rozvojových strategií	Kučera, J.	Ústecký kraj	[3 - Kucera]
Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů.	Labounková, V., Půček, M., Rohrerová, L.	Jihomoravský kraj	[4 - Labounkova]
Problémy mikroregionů při tvorbě společných projektů	Pápol, T., Šilhánková, V., Kučerová, Z., Pavlas, M., Šimka, M.	Česká republika (kazuistika Královéhradeckého kraje)	[5 - Papol]
Strategický plán mikroregionu. Metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích.	Perlín, R., Bičík, I.	Středočeský kraj	[6 - Perlín]
Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů	Škrabal, I., Nunvářová, S., Novák, J., Třebický, V.	Česká republika	[7 - Skrabal]

Zdroj: Původní dokumenty, vlastní analýza

Výsledky

Všechny analyzované texty jsou s výsledky kritériálního hodnocení uvedeny v tab. 2. Z analýzy vyplývá, že metodické texty jsou obecně dobře zpracovány ve své teoretické části, což je důležité pro transfer znalostí z odborné sféry autora textu k tvůrci strategického dokumentu. Nové přístupy k regionálnímu rozvoji jsou prezentovány u publikací složených ze širších autorských kolektivů zpravidla z univerzitního prostředí ([1 – Czekaj], [4 – Labounková], [5 – Papol], [6 – Perlín]). Podle provedeného průzkumu závisí praktická část metodik především na účelu publikace. Jelikož do analýzy vstupovaly také texty orientované jen na vybraná specifika strategických dokumentů (např. indikátory, management), nemohly tyto splnit obecná kritéria stanovená v komparační analýze. I přes tento fakt však analýza profilovala klíčové nedostatky dokumentů, které spočívají v diskusi finančního rámce strategických dokumentů, jejich implementace (zejména evaluační a monitorovací část) či návrhu akčního plánu.

Podrobnější analýza umožňuje najít společné vlastnosti dokumentů a upozornit i na výjimky (např. zpracování bodů teoretické části chybí zejména u [1 – Czekaj]). Všechny metodické texty upozorňují před obsáhlými analytickými částmi strategií a zdůrazňují roli implementační fáze strategie. Rozdíly jsou pozorovány v závislosti na účelu metodické publikace. Pouze jeden text se soustředí na vyšší úroveň regionální politiky [1 – Czekaj]. Zaměření na mikroregionální problémy s důrazem participativních metod a zapojení komunit je typické pro [7 – Škrabal]. Akademický přístup s rozбором vědeckých metod tvorby regionálních strategií lze spatřit u [6 – Perlín], přičemž autoři jsou zaměřeni na sběr a analýzu dat využitých při tvorbě strategií. Obdobný přístup s akcentací moderních trendů v regionálním rozvoji je u [4 – Labounková]. Výrazně vědecký pohled na problematiku představuje také [5 – Papol]. Komplementární doplnění textů pochází z komplexněji zpracovaných publikací sloužících primárně pro Ústecký kraj – zatímco [2 – Hřebík] je zaměřen na indikátory regionálního rozvoje, [3 – Kučera] dodává širší rámec zpracování koncepčních dokumentů pro mikroregionální seskupení.

Diskuse

Provedená komparační analýza nemá jen rešeršní charakter, ale umožňuje vytvořit nový generalizující pohled na typy metodických textů zabývajících se tvorbou strategických rozvojových dokumentů mikroregionů. První skupina nazvaná „metodické návody“ zahrnuje publikace obsahující jasné zaměření na praktickou tvorbu koncepčních dokumentů. Typicky je „manuálového“ typu s návody „krok za krokem“. Tato skupina je nevhodnější pro přímé využití v municipální sféře, kde strategické dokumenty tvoří experti na regionální rozvoj, ale zástupci obcí/mikroregionů. Spadají sem [3 – Kučera], [4 – Labounková] a [6 – Perlín]. Druhá skupina je vyloučena pouze s jednou publikací - [5 – Papol] a je nazvaná jako „semi-vědecké texty“. Tato publikace obsahuje velké množství kompaktních teorií v hutném diskurzivním textu. Do druhé skupiny by mohly spadat i publikace [4 – Labounková] a [6 – Perlín], nicméně tyto texty mají jiný účel a správně náleží do první skupiny. Třetí skupina je tvořena texty s jiným primárním účelem než je komplexní tvorba strategického dokumentu. Jedná se o specializace na dílčí teze tvorby strategií rozvoje, např. tvorbu indikátorů [2 – Hřebík], finanční rámec [1 – Czekaj] nebo záležitosti spojené s managementem mikroregionu [7 – Škrabal]. Třetí skupina je nazvaná jako „hybridní texty“ a patří sem [1 – Czekaj], [2 – Hřebík] a [7 – Škrabal].

Tab. 2. Výsledek komparační analýzy metodických textů

	[1-Czekaj]	[2-Hřebík]	[3-Kučera]	[4 Labounková]	[5-Papol]	[6-Perlín]	[7-Škrabal]
1a	ANO	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO	ANO	ANO
1b	ČÁSTEČNĚ	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	NE
1c	ANO	NE	ČÁSTEČNĚ	ČÁSTEČNĚ	ANO	ANO	NE
1d	ČÁSTEČNĚ	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
1e	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ

1f	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO
2a	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	NE
2b	ANO	NE	NE	ČÁSTEČNĚ	ANO	ČÁSTEČNĚ	ČÁSTEČNĚ
2c	ANO	ČÁSTEČNĚ	ČÁSTEČNĚ	ANO	ANO	ANO	ANO
2d	ČÁSTEČNĚ	NE	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO	NE
2e	ČÁSTEČNĚ	NE	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ	ANO	ČÁSTEČNĚ
2f	NE	NE	ČÁSTEČNĚ	ANO	NE	ANO	NE
2g	ANO	NE	ANO	ANO	NE	ANO	NE
2h	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO	NE
2i	NE	ANO	NE	NE	ANO	ANO	ČÁSTEČNĚ
2j	ANO	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
2k	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO

Závěr

Analýza metodických publikací zabývajících se tvorbou strategií rozvoje mikroregionů umožňuje vytvořit novou typologii těchto textů. Na příkladě Česka je takto rozděleno do tří skupin sedm dostupných publikací. Mikroregiony formující se v rámci dobrovolných svazků obcí pro svůj rozvoj potřebují efektivně zpracovanou strategii rozvoje. Koncepční dokumentace není využitelná pouze při získávání finančních prostředků (např. ze strukturálních fondů Evropské unie), ale také při formování menších koncepcí založených na iniciativě lokálních aktérů a institucí. Z provedené analýzy se jako nejvhodnější pro tvorbu strategií rozvoje mikroregionů jeví texty z tematické skupiny „metodické návody“, ovšem je třeba brát v úvahu i jednotlivá specifika uvedená ve skupině „hybridních textů“. Využití „semi-vědeckých textů“ rozšiřuje dosavadní poznání v oblasti regionálního rozvoje, praktické implikace pro vlastní tvorbu z hlediska mikroregionálních strategií jsou však výrazně limitovány.

Literatura

- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., 2002: Teorie regionálního rozvoje – nástin, kritika, klasifikace. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, Praha, 212 p. ISBN 80-246-0384-5
- CHIRIBOGA, M., 1993: Desarrollo Rural Microrregional Y Descentralizacion. Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura, 112 p.
- CZEKAJ, P., HELLMICH, M., HUČKA, M., KUTSCHERAUER, A., VOZÁB, J., 1998: Systémové a metodické aspekty tvorby strategií rozvoje regionů (VÚSC) České republiky (metodická příručka) [online]. Praha: DHV CR, 1998. Dostupné <<http://www.dhv.cz/regstrat/SRRk/MetREG/MetREG.pdf>>.
- ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 128/2000 Sb. v platném znění
- HŘEBÍK, Š., TŘEBICKÝ, V., 2006: Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce [online]. Vyd. 1. Praha: EnviConsult, 2006. Dostupné z <<http://brouk.kr-ustecky.cz/soubory/450018/manual%5Fstr%2E01%2D48%5Fb5.pdf>>.
- HUSÁK J., 2010: Regional policy of the European Communities and cross-border cooperation within the South Bohemia Region. Agricultural Economics - Czech, 56, 6, 292-300
- HYNEK, A., HYNEK, N., 2007: Bridging the gap between the theory and practice of regional sustainability: a political-conceptual analysis. Geografický časopis, Geografický ústav SAV: Bratislava, 59, 49-64.

- CHARVÁT, T., 2010: Využití finančních prostředků prostřednictvím Programu rozvoje vidieka na rozvoj obcí Trnavského kraje v období 2007-2010. Geographia Cassoviensis. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach: Košice. roč. IV., 1, 78-81.
- KUČERA, J., 2006: Metodika tvorby lokálních rozvojových strategií [online]. Ústí nad Labem: Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje. Dostupné z <http://brouk.kr-ustecky.cz/soubory/450018/metodika_lrs.pdf>.
- LABOUNKOVÁ, V., PŮČEK, M., ROHREROVÁ, L., 2009: Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů. Brno: Ústav územního rozvoje, 47 p. ISBN 978-80-87318-02-7
- PÁPOL, T., ŠILHÁNKOVÁ, V., KUČEROVÁ, Z., PAVLAS, M., ŠIMKA, M., 2006: Problémy mikroregionů při tvorbě společných projektů. Praha : Projektová a rozvojová agentura, 278 p.
- PERLÍN, R., 2006: The co-operation of rural municipalities – chance or condition of achievement. Agricultural Economics - Czech, 52, 6, 263–272. Dostupné z <http://www.cazv.cz/userfiles/File/ZE%2052_263-272.pdf>
- PERLÍN, R., BIČÍK, I., 2006: Strategický plán mikroregionu. Metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 76 p.
- PUGA, D., 2002: European regional policies in light of recent location theories. Journal of Economic Geography, Oxford University Press, Vol. 2, 373-406. Dostupné z <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.22.5083&rep=rep1&type=pdf>>.
- ŠKRABAL, I., NUNVÁŘOVÁ, S., NOVÁK, J., TŘEBÍCKÝ, V., 2006: Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů. Přerov : Centrum pro komunitní práci, 182 p. ISBN 80-86902-39-0
- VYSTOUPIL, J., HOLEŠINSKÁ, A., KUNC, J., ŠAUER, M., 2007: Metody pro tvorbu strategických a programových dokumentů cestovního ruchu. Masarykova univerzita, Brno, 122 p. ISBN 978-80-210-4290-2
- WOKOUN, R. ET AL., 2008: Regionální rozvoj. Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Linde Praha, a.s., Praha, 482 p. ISBN 978-80-7201-699-0

Příspěvek je součástí projektu specifického výzkumu Projevy globální environmentální změny v krajinné sféře Země (MUNI/A/0966/2009).

Methodological Guide for Creating Microregional Development Strategies – Comparative Analysis of Czech Environment

Jakub TROJAN

***Summary:** Microregions are not strictly defined even in the regional geography. However, they need tools for realizing their development if delimited as optional alliances of municipalities. Regional policy offers several tools for microregional development and strategies (or any other types of conceptual documents) are important parts of this policy. Creating strategy could be done by two ways – expert or community methods. If using community methods based on bottom-up principles it is important to have codified knowledge of creating strategies which would be successful. For this purpose, there are seven methodical texts dealing with creating microregional strategies in the Czech Republic. Most of them belong to “methodical manuals” dealing with creating the strategy on step-by-step basis. These texts are suitable for local actors or mayors creating the strategy from their municipal position. On the other hand, there are some specific publications dealing with partial topics from strategic documents creation. These should be accented as well and belongs to the group of “hybrid texts”. The third type of texts is “semi-scientific publications”. These texts give new approaches to the discipline itself but the application from municipal point of view is relatively tight.*

Adresa autora:

Mgr. Jakub Trojan

Geografický ústav Přírodovědecké fakulty, Masarykova univerzita

Kotlářská 2, 611 37 Brno

trojan@geogr.muni.cz